2254-0054/2 3.07.88

MINISTERE DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME ENSEMBLE LA TOTALITE DES PARTIES ORIGINELLES - EN CE COMPRIS LE MOBILIER FIXE PAR DESTINATION - DU COMPLEXE FORME PAR L'ECOLE COMMUNALE N° 1, LE GYMNASE ET L'ANCIENNE ECOLE INDUSTRIELLE, SIS RUE JOSAPHAT 229 ET 241, ET RUE DE LA RUCHE 30 A SCHAERBEEK

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, notamment les articles 22 et 23;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la région de Bruxelles-Capitale du 6 mars 1997 entamant la procédure de classement comme ensemble de la totalité des parties originelles - en ce compris le mobilier fixe par destination - du complexe formé par l'école communale n° 1, le gymnase et l'ancienne école industrielle, sis rue Josaphat 229 et 241, et rue de la Ruche 30 à Schaerbeek ;

Vu l'avis du Collège des Bourgmestre et Echevins de la commune de Schaerbeek émis le 3 juin 1997 ;

MINISTERIE VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS GEHEEL VAN DE TOTALITEIT VAN DE OORSPRONKELIJKE DELEN - HIERBIJ INBEGREPEN HET MEUBILAIR DAT VAST DOOR BESTEMMING IS - VAN HET COMPLEX GEVORMD DOOR DE "GEMEENTESCHOOL NR 1", DE TURNZAAL EN DE VOORMALIGE NIJVERHEIDSSCHOOL, GELEGEN JOSAPHATSTRAAT 229 EN 241 EN BIJENKORFSTRAAT 30 TE SCHAARBEEK

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op artikelen 22 en 23;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 6 maart 1997 houdende instelling van de procedure tot bescherming als geheel van de totaliteit van de oorspronkelijke delen - hierbij inbegrepen het meubilair dat vast door bestemming is - van het complex gevormd door de « Gemeenteschool nr 1 », de turnzaal en de voormalige nijverheidsschool, gelegen Josaphatstraat 229 en 241 en Bijenkorfstraat 30 te Schaarbeek ;

Gelet op het advies van het College van Burgemeester en Schepenen van de gemeente Schaarbeek uitgebracht op 3 juni 1997 ;

Vu l'avis de la Commission royale des monuments et des sites émis le 18 février 1998 ;

Sur la proposition du Ministre-Président chargé des Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites,

ARRETE :

Article 1er - Est classée comme ensemble la totalité des parties originelles - en ce compris le mobilier fixe par destination - du complexe formé par l'Ecole communale n° 1, le gymnase et l'ancienne Ecole industrielle, sis rue Josaphat 229 et 241, et rue de la Ruche 30 à Schaerbeek, connu au cadastre de Schaerbeek, 6ème division, section D, 3ème feuille, parcelle n° 316 S, en raison de leur intérêt historique et artistique, précisé dans l'annexe I du présent arrêté.

La délimitation de l'ensemble est reprise sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Article 2 - La zone de protection relative à l'ensemble décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Gelet op het advies van de Koniklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 18 februari 1998 ;

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter belast met Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen,

BESLUIT :

Artikel 1 - Wordt beschermd als geheel de totaliteit van de oorspronkelijke delen - hierbij inbegrepen het meubilair dat vast door bestemming is - van het complex gevormd door de "Gemeenteschool nr 1", de turnzaal en de voormalige Nijverheidsschool, gelegen Josaphatstraat 229 en 241, en Bijenkorfstraat 30, bekend ten kadaster te Schaarbeek, 6de afdeling, sectie D, 3de blad, perceel nr 316 S, vanwege hun historische en artistieke waarde, zoals nader bepaald in bijlage I gevoegd bij dit besluit.

De afbakening van het geheel wordt aangeduid op het plan gevoegd in bijlage II bij dit besluit.

Artikel 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 vermelde geheel betreft het geheel van de percelen en de wegen, evenals gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek, afgebakend op het plan gevoegd in bijlage II bij dit besluit.

Article 3 - Le Ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 02 -04- 1999

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et Ministre des Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites

Artikel 3 - De Minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 02 -04- 1999

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en Minister van Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen

Charles PICQUE.

Copie certifiée conforme Voor eensluidend verklaard afschrift

Nadine SOUGNÉ

GRBC - Chancellerie BHR - Kanselarij

V.9511

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME ENSEMBLE LA TOTALITE DES PARTIES ORIGINELLES - EN CE COMPRIS LE MOBILIER FIXE PAR DESTINATION - DU COMPLEXE FORME PAR L'ECOLE COMMUNALE N° 1, LE GYMNASE ET L'ANCIENNE ECOLE INDUSTRIELLE, SIS RUE JOSAPHAT 229 ET 241, ET RUE DE LA RUCHE 30 A SCHAERBEEK

Description sommaire :

Inauguré en 1907, cet important complexe scolaire fut conçu par l'architecte Henri Jacobs. Il réunissait une école communale, une école industrielle et un gymnase, prolongé autrefois par un bassin de natation. L'importante dénivellation entre la rue de la Ruche, accès principal de l'Ecole Industrielle, et la rue Josaphat, lieu d'implantation de l'Ecole communale n°1 et du gymnase, permit en fait de superposer les deux établissements tout en leur conservant une autonomie fonctionnelle : le rez-de-chaussée vers la rue de la Ruche donne ainsi accès à des salles qui se trouvent au deuxième étage de la rue Josaphat.

Le plan s'articule autour d'un axe central reliant la rue Josaphat à la rue de la Ruche. En intérieur d'îlot, se développant de part et d'autre de cet axe, deux ailes perpendiculaires délimitent deux cours de récréation. La cour de droite, par l'accès Josaphat, est elle-même fermée par le long bâtiment rectangulaire du gymnase et du bassin de natation.

Ecole communale n° 1, rue Josaphat n° 229

L'imposante façade d'esprit Art Nouveau s'élève sur trois niveaux, le rez-de-chaussée comprenant deux demi-étages. Elle se caractérise par sa composition symétrique de trois larges travées de baies rectangulaires, cintrées au dernier niveau. Ces ouvertures sont elles-mêmes de composition tripartite, déterminée par des trumeaux de pierre au rez-de-chaussée et de fines colonnes métalliques aux étages, à l'exception toutefois de la travée centrale du premier, pourvue également de trumeaux de pierre. La baie supérieure de cette travée se prolonge d'un demi niveau au-dessus de la corniche à consoles. Elle est terminée par un arc en anse de panier, lui-même surmonté d'une corniche couronnée par une balustrade.

S'élevant sur un soubassement en pierre bleue au large chanfrein, terminé juste au-dessus du seuil des fenêtres par un bandeau rainuré, la façade est animée par la combinaison de la brique et des bandeaux de pierre blanche au rez-de-chaussée, remplacés par des chaînages aux deux niveaux supérieurs. L'accès central se distingue par un encadrement mouluré formant auvent duquel se détache un arc brisé, inscrit sous la corniche saillante, et frappé d'une clé en forme de flambeau. Les panneaux d'allèges du rez-de-chaussée et des étages sont ornés de motifs floraux stylisés.

Les façades donnant sur les cours de récréation présentent une division régulière de larges travées aux grandes baies rectangulaires, séparées par des pilastres à chapiteaux et animées elles aussi par un appareillage de briques polychromes caractéristique du style de l'architecte.

L'intérieur présente une décoration remarquablement conservée, structurée par une riche armature métallique apparente et un appareillage très varié de briques polychromes formant des

panneaux de motifs géométriques. Le grand préau s'orne en outre de plusieurs sgraffites allégoriques où dominent les tons rouge et or. Ils ont été conçus par Privat Livemont. Les piliers cantonnés de colonnettes annelées et les encadrements des ouvertures en pierre bleue accentuent ce jeu de polychromie, souligné également dans le dallage d'origine conservé partiellement.

Gymnase, rue Josaphat n° 241

Le gymnase présente une large façade en pierre blanche de deux niveaux. Celle-ci se caractérise par une division tripartite du rez-de-chaussée, marquée par une porte centrale à double battants dont l'encadrement mouluré s'élève souplement à partir du soubassement en pierre bleue, et se termine par un entablement saillant à corniche, soutenu par des consoles sculptées et portant l'inscription "GYMNASE". De part et d'autre de l'entrée monumentale, trois petites baies arquées sont garnies de grillages comme la porte. A chaque extrémité, et en légère saillie, des motifs curvilignes marquent le départ des pilastres qui cantonnent la façade. Un bandeau mouluré sépare les deux niveaux ; toute la partie supérieure est occupée par une grande verrière terminée en anse de panier et divisée par six fines colonnes métalliques. Le couronnement de la façade en accolade est limité par l'amortissement des pilastres dont le départ était suggéré au rez-de-chaussée. A l'origine, le bâtiment abritait non seulement un gymnase, mais aussi une salle d'escrime et un bassin de natation.

Ecole Industrielle, rue de la Ruche, n° 30

La façade au parement de pierre blanche est ici plus étroite que celles de la rue Josaphat, mais le décor en est tout aussi soigné. Pourvu d'un soubassement en pierre bleue, le rez-de-chaussée surélevé comprend deux travées séparées par un large trumeau, animé par un cartouche à encadrement sculpté de motifs curvilignes caractéristiques. La travée de droite est occupée par la porte à double battant, celle de gauche se développe sur deux demi-niveaux; le panneau d'allège est décoré d'un sgraffite. Les trumeaux sont terminés par une frise au décor végétal. Ils soutiennent un entablement composé d'un linteau métallique en I, orné du motif de la cerise, et surmonté d'un bandeau en granit portant l'inscription : "ECOLE INDUSTRIELLE-NIJVERHEIDSSCHOOL " que couronne une corniche moulurée. Le niveau supérieur est entièrement occupé par une large baie tripartite couronnée d'un arc en anse de panier frappé d'une clé au blason communal. La corniche en gorge, décorée d'une frise de feuilles composées, est cantonnée par l'amortissement sculpté des trumeaux latéraux, elle abrite la composition décorative florale du niveau d'architrave. Une lucarne-attique construite en retrait a été aménagée ultérieurement en toiture.

L'intérieur se singularise par la variété du décor comprenant une frise de sgraffites dans le couloir, de beaux vitraux pour les actuels locaux administratifs et la polychromie variée des parements muraux et des plafonds. Le mobilier d'origine comprenant aussi bien les bancs, chaises, armoires, vitrines et tables de travail, a été conservé pour la plus grande part.

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS GEHEEL VAN DE TOTALITEIT VAN DE OORSPRONKELIJKE DELEN - HIERBIJ INBEGREPEN HET MEUBILAIR DAT VAST DOOR BESTEMMING IS - VAN HET COMPLEX GEVORMD DOOR DE "GEMEENTESCHOOL NR 1", DE TURNZAAL EN DE VOORMALIGE NIJVERHEIDSSCHOOL, GELEGEN JOSAPHATSTRAAT 229 EN 241 EN BIJENKORFSTRAAT 30 TE SCHAARBEEK

Beknopte beschrijving :

Dit in 1907 ingewijde, omvangrijke scholencomplex werd ontworpen door architect Victor Jacobs. Het omvatte een gemeenteschool, een nijverheidsschool en een turnzaal, waarnaast eertijds een zwembad was gelegen. Door het belangrijke niveauverschil tussen de Bijenkorfstraat, de hoofdingang van de Nijverheidsschool, en de Josaphatstraat, waar zich de gemeenteschool nr. 1 en de turnzaal bevindt, konden beide gebouwen als het ware op elkaar worden geplaatst, zonder daarbij hun individuele bestemming te verliezen. Zo gaf de eerste bouwlaag aan de Bijenkorfstraat toegang tot de zalen op de tweede verdieping van de Josaphatstraat.

De gebouwen zijn gegroepeerd rond een centrale as die de Josaphatstraat met de Bijenkorfstraat verbindt. Aan de binnenkant van het woonblok wordt deze as aan weerszijden geflankeerd door een dwarsvleugel, die telkens een speelplaats afgrenzen. De rechter speelplaats, toegankelijk via de Josaphatstraat, wordt afgesloten door het langwerpige, rechthoekige gebouw van de turnzaal en het zwembad.

Gemeenteschool nr. 1, Josaphatstraat nr. 229

De imposante gevel met art-nouveau-invloed telt drie bouwlagen, waarvan de eerste uit twee halve bouwlagen bestaat. De symmetrische opstand telt drie brede traveeën verlicht door rechthoekige en - op de laatste verdieping - rondbogige muuropeningen. De muuropeningen zijn drieledig ; op de begane grond en in de centrale travee van de tweede bouwlaag hebben ze stenen penanten, op het overige gedeelte van de verdiepingen fijne metalen zuiltjes. De middentravee wordt bovenaan verlengd door een halve bouwlaag die de kroonlijst op consoles doorbreekt. De muuropening van deze laatste halve verdieping wordt bekroond door een korfboog, waarboven zich een kroonlijst met gevelbalustrade bevindt.

De gevel rust op een arduinen, breed afgeschuinde sokkel, die net boven de lekdrempels van de vensters op een geriemde band eindigt. Het gevelfront is getrokken in baksteen, afgewisseld met natuurstenen banden op de begane grond, en natuurstenen hoekkettingen en -blokken op de verdiepingen. De centrale ingang onderscheidt zich door een geriemde omlijsting die boven de deur een afdak vormt, vanwaaruit zich een spitsboog ontwikkelt. Deze boog loopt net onder de kroonlijst en draagt een toortsvormige sleutel. De panelen op de borstweringen van de begane grond en de verdiepingen zijn voorzien van gestileerde florale motieven.

De gevels die op de speelplaatsen uitkijken, worden geritmeerd door brede traveeën met grote rechthoekige muuropeningen, waartussen pilasters met kapitelen zijn geplaatst. Ook hier zijn de gevels in polychroom metselwerk, wat erg typisch is voor de stijl van de architect.

Het interieur bezit een opvallend goed bewaarde decoratie, gestructureerd door een opmerkelijk zichtbaar metalen gebinte en zeer gevarieerd polychroom metselwerk in de vorm van geometrische panelen. De grote overdekte binnenplaats bevat bovendien verschillende allegorische sgraffiti in overwegend rode en goudkleurige tinten, van de hand van Privat Livemont. De door geringde colonnetten gecantonneerde pijlers en de vensteromlijstingen in blauwe hardsteen dragen bij tot het kleurenspel van de gevel, net zoals de gedeeltelijk bewaarde oorspronkelijke vloer.

Turnzaal, Josaphatstraat nr. 241

De turnzaal vertoont aan de buitenzijde een brede natuurstenen gevel van twee bouwlagen. Op de begane grond is de gevel in drie verdeeld. Centraal bevindt zich de monumentale ingang, een vleugeldeur in geriemde omlijsting, die zich vanaf de arduinen sokkel naar boven werkt om te eindigen op een uitspringend, door consoles geschraagd entablement met kroonlijst, dat het opschrift "GYMNASE" draagt. De drie kleine gebogen vensters aan weerszijden hiervan, zijn voorzien van traliewerk, dat herhaald wordt in de deur. Aan beide uiteinden van de gevel geven gebogen lijnen de aanzet van de pilasters aan, die de gevel aan weerszijden omvatten. Een geriemde puilijst scheidt de twee bouwlagen van elkaar. De verdieping wordt gedomineerd door een grote korfbogige muuropening, die is onderverdeeld door zes fijne metalen zuiltjes. De accoladevormige gevelbeëindiging zit gevat tussen de twee pilasterbekroningen. Oorspronkelijk was hier niet alleen de turnzaal gehuisvest, maar ook een schermzaal en een zwembad.

Nijverheidsschool, Bijenkorfstraat nr. 30

De gevel, met zijn natuurstenen parement, is smaller dan die van de Josaphatstraat, maar de decoratie blijft even verzorgd. De op een arduinen sokkel rustende, verhoogde begane grond telt twee traveeën, die van elkaar gescheiden zijn door een brede penant. De muurdam is voorzien van een cartouche waarvan de rand gesculpteerd is met typische gebogen motieven. De rechter travee bezit een vleugeldeur, de linker bestaat uit twee halve bouwlagen ; de borstwering heeft een sgraffitopaneel. De penanten eindigen op een fries met vegetaal decor. Ze schragen een entablement bestaande uit een metalen I-balk met kersenmotief, een granieten fries met het opschrift : "ECOLE INDUSTRIELLE - NIJVERHEIDSSCHOOL" en een geriemde kroonlijst. De verdieping wordt volledig gedomineerd door een brede drieledige, korfbogige muuropening waarvan de sleutel het gemeentelijk wapenschild draagt. De kroonlijst, een holle lijst met kwartcirkelprofiel, is voorzien van een fries met samengestelde bladeren en wordt aan weerszijden geflankeerd door de bewerkte pentantenbeëindiging. Ter hoogte van de architraaf bevindt zich een tweede fries met decoratieve florale motieven. Een terugwijkende, attiekvormende dakkapel werd later toegevoegd.

Het interieur kenmerkt zich door een afwisselende decoratie met onder meer een sgraffitofries in de gang, fraaie glasramen in het huidige administratieve gedeelte en polychrome muurparementen en plafonds. Het oorspronkelijk meubilair, dat zowel banken, stoelen, kasten, glasramen als werktafels bevat, werd voor het merendeel bewaard.

Waarde van het goed volgens de maatstaven bepaald in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed

Historische waarde

De huidige "Groupe scolaire Josaphat", die er op aandringen van een liberaal-progressieve meerderheid kwam, vormt één van de belangrijkste getuigen van de ontwikkeling van het vrij gemeentelijk onderwijs in het Brussels Gewest. Er werd dan ook terecht gesproken van een waar "schoolpaleis". Met zijn sportieve en culturele voorzieningen (de volksbibliotheek) wilde het complex aan de top van de schoolarchitectuur staan. Zijn ontwerp concretiseert de "hygiënische" theorieën van de initiatiefnemers van de "Ecole modèle", die door het "Ligue de l'enseignement" op het einde van de XIXde eeuw werd toegejuicht. Met zijn geschilderde en gebeeldhouwde allegorieën, illustreert het complex duidelijk de ideologie van de vooruitgang door de wetenschap en het onderwijs.

Het complex huisvestte eveneens een - wegens zijn docenten - belangrijke instelling, de Nijverheidsschool, die gesticht was in 1897. Deze volgde de gemengde Teken-en nijverheidsschool op die de gemeente in 1891 had opgericht en die oorspronkelijk in de voormalige Sint-Servaaskerk was gehuisvest.

Artistieke waarde

Samen met het scholencomplex aan de Roodebeeklaan, dat na De Eerste Wereldoorlog was voltooid, vormt dit scholencomlex de mooiste creatie uit de schoolarchitectuur van Henri Jacobs. Jacobs slaagde erin, een belangrijk programma vormelijk te vertalen en tegelijkertijd het complex stedenbouwkundig te integreren in één van de oudste wijken van Schaarbeek.

De individualisering van de gevels, de afwisseling en de elegante decoratie en de aandacht die besteed werd aan de verlichting van de binnenruimtes maken van dit complex het belangrijkste openbaar gebouw met art-nouveau-invloed dat, sinds de afbraak van het Volkshuis van Victor Horta, nog bestaat. De stijl van Victor Jacobs is een originele interpretatie van de art nouveau, waarbij de verschillende stromingen op geslaagde wijze gecombineerd worden. Het "vegetale" en het "geometrische" dialogeren op subtiele wijze met elkaar.

Net zoals bij andere van zijn verwezenlijkingen, heeft de rchitect ook hier weer kunnen rekenen op de medewerking van de schilder en ontwerper van sgraffiti, Privat Livemont. Zijn schoolgebouwen veranderen op die manier dan ook in kostbare verzamelingen van de sgraffitokunst. Ten slotte bevat het complex ook zeer interessant en erg zeldzaam schoolmeubilair, dat eveneens wordt toegeschreven aan Henri Jacobs.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 02-04-1999

De Minister-Voorzitter belast met Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen

Charles PICQUE.

VOOR EENSLUIDEND
VERKLAARD AFSCHRIFT

NADINE SOUGNÉ
KANSELARIJ

V.9511

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME ENSEMBLE LA TOTALITE DES PARTIES ORIGINELLES - EN CE COMPRIS LE MOBILIER FIXE PAR DESTINATION - DU COMPLEXE FORME PAR L'ECOLE COMMUNALE N° 1, LE GYMNASE ET L'ANCIENNE ECOLE INDUSTRIELLE SIS RUE JOSAPHAT 229 ET 241, ET RUE DE LA RUCHE 30 A SCHAERBEEK

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS GEHEEL VAN DE TOTALITEIT VAN DE OORSPRONKELIJKE DELEN - HIERBIJ INBEGREPEN HET MEUBILAIR DAT VAST DOOR BESTEMMING IS - VAN HET COMPLEX GEVORMD DOOR DE "GEMEENTESCHOOL NR 1", DE TURNZAAL EN DE VOORMALIGE NIJVERHEIDSSCHOOL, GELEGEN JOSAPHATSTRAAT 229 EN 241 EN BIJENKORFSTRAAT 30 TE SCHAARBEEK

DELIMITATION DE L'ENSEMBLE ET DE LA ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN HET GEHEEL EN DE VRIJWARINGSZONE

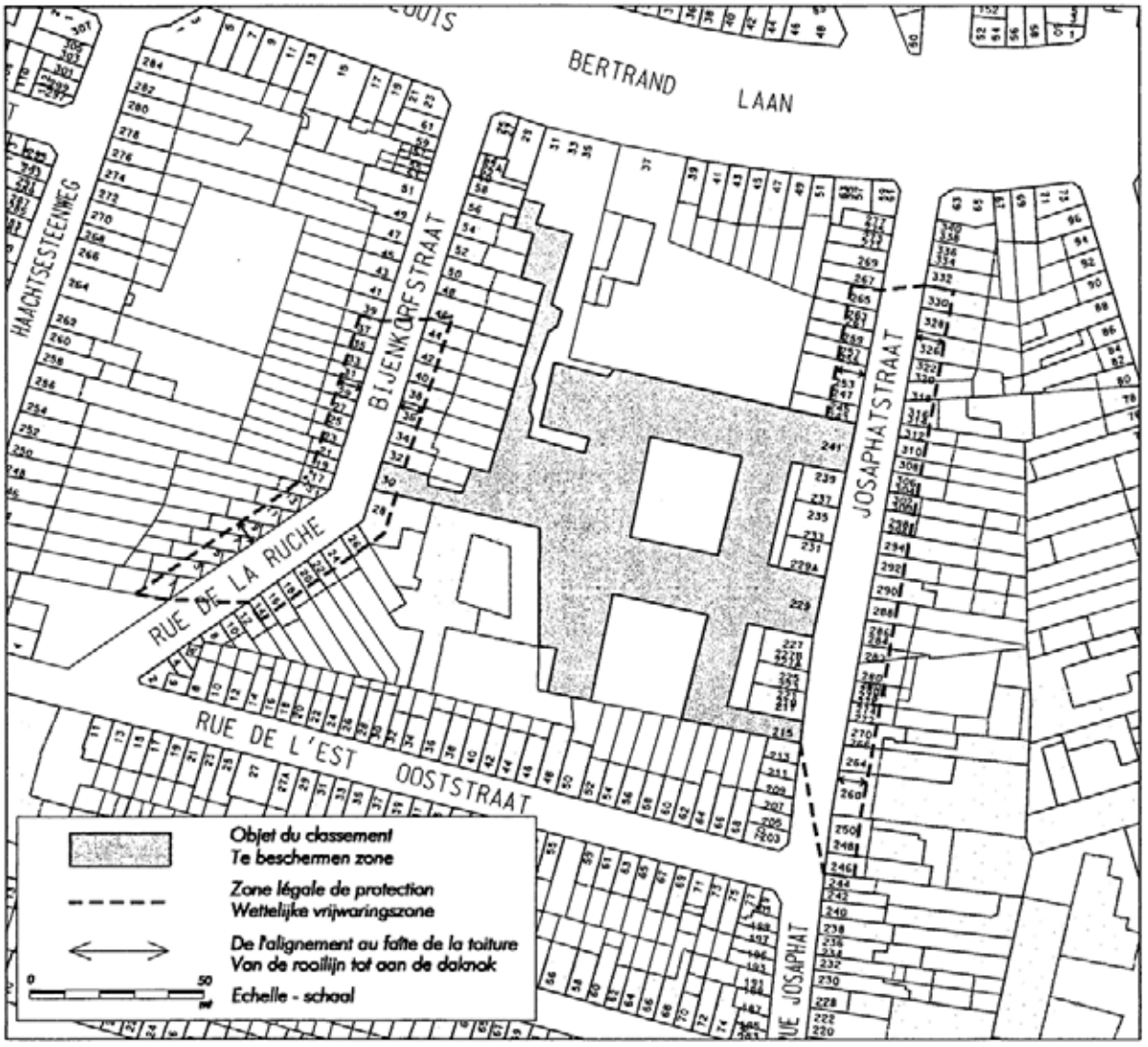

Vu pour être annexé à l'arrêté du 02 -04- 1999

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 02 -04- 1999

Le Ministre-Président chargé des Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites

Nadine SOUGNÉ

De Minister-Voorzitter belast met Plaatselijke Besturen, Werkgelegenheid, Huisvesting en Monumenten en Landschappen

Charles PICQUE

Copie certifiée conforme - Voor eensluidend verklaard voor
GRBC - Chancellerie BHR - Kanselarij